

Temat 20 Konferencja prasowa – czy gospodarka leśna jest kompromisem pomiędzy przyrodą a potrzebami człowieka?

Opracowanie merytoryczne: Barbara Czołnik, Patryk Ortell
Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

Grupa wiekowa: uczniowie w wieku powyżej 12 lat

Miejsce pracy: sala lub wiata edukacyjna

Czas: dwie godziny lekcyjne

Cel ogólny:

- budowanie pozytywnej postawy ucznia wobec użytkowania lasu;
- poszerzanie wiedzy o gospodarce leśnej.

Cele szczegółowe:

Uczeń potrafi:

- w zakresie wiadomości:
 - rozumie, że gospodarka leśna prowadzona jest na racjonalnych zasadach;
 - zna i rozumie ekologiczne aspekty gospodarki zrębowej;
 - rozumie gospodarcze i społeczne znaczenie pozyskiwania drewna z lasu;
- w zakresie umiejętności:
 - formułuje pytania i wyciąga wnioski z odpowiedzi;
 - rozwija umiejętność dyskusji;
 - współpracuje w grupie;
- w zakresie postaw i przekonań:
 - szanuje zdanie innych osób.

Metody pracy: opowiadanie, gra symulacyjna (konferencja prasowa), dyskusja, lista pytań.

Strategia nauczania: asocjacyjna, problemowa, emocjonalna.

Forma pracy: grupowa, indywidualna.

Środki dydaktyczne: notatniki, przybory do pisania, karty pracy, tablica lub flipchart, pisaki.

Przebieg zajęć:

Czynności organizacyjne:

1. Powitanie uczniów i przedstawienie tematu. Jeżeli na zajęcia został zaproszony leśnik – przedstawienie go klasie.
2. Wyjaśnienie, na czym będą polegały zajęcia i podział na grupy. Grupę ekspercką tworzyć będą: leśnicy, ekolodzy, przedsiębiorcy leśni, a przedstawiciele lokalnych mediów reprezentować będą: prasę, radio i telewizję. Zajęcia polegają na odegraniu konferencji prasowej, którą zorganizowano w związku z wieloznacznymi komentarzami społeczności lokalnej dotyczącymi wycinki drzew w pobliskim lesie. Jej organizatorem jest miejscowy starosta, który zaprosił ekspertów oraz przedstawiciele mediów do dyskusji na ten temat. Na spotkaniu będą udzielane odpowiedzi na pytania oraz rozważane dobre i złe strony użytkowania lasu.

Po przedstawieniu sytuacji grupy mają 10–15 minut na zapoznanie się z materiałami pomocniczymi i przygotowanie pytań. W czasie konferencji nauczyciel przejmuje rolę moderatora. Dba o prawidłowy przebieg konferencji i poprawność merytoryczną. Każda grupa po kolei zadaje pytania, na które starają się odpowiedzieć eksperci. Na temat każdego z pytań mogą dyskutować wszystkie grupy. Głosu udziela moderator.

Wprowadzenie:

1. Moderator zapoznaje uczestników zajęć z sytuacją problemową (zał. 1).

Faza realizacji:

1. Moderator rozdaje wybranym grupom materiały pomocnicze, notatniki i przybory do pisania:
 - Leśnicy (zał. 2);
 - Ekolodzy (zał. 3);
 - Przedsiębiorcy leśni i drzewni (zał. 4);
 - Radiowcy z Radia „Gamma” (zał. 5);
 - Dziennikarze z lokalnej TV „Twoja Telewizja” (zał. 6);
 - Dziennikarze z lokalnej prasy „Głos Miasta” (zał. 7).

Ekspertci czytają załączniki ze zrozumieniem, a jeśli czegoś nie rozumieją, konsultują się z moderatorem. Przedstawiciele mediów czytają załączniki ze zrozumieniem i przygotowują pytania do ekspertów. Jeśli na zajęciach obecny jest leśnik to przejmuje on rolę lidera grupy „Leśnicy”.

2. Konferencja prasowa.

Konferencję prowadzi moderator, udziela on głosu mediom i ekspertom oraz zapisuje na tablicy dobre i złe strony gospodarki zrębowej.

Przedstawiciele mediów zadają kolejno pytania ekspertom.

Ekspertci przygotowują odpowiedzi na zadane pytania i odpowiadają na nie.

3. Po wyczerpaniu pytań (lub limitu czasu) grupy mają ok. 10 minut na wyciągnięcie wniosków i zapisanie spostrzeżeń w notatnikach.

Podsumowanie:

Moderator pomaga w analizie zapisanych na tablicy spostrzeżeń oraz wspólnie z uczniami wyciąga wnioski i formułuje odpowiedź na postawione na wstępie pytanie: czy gospodarka leśna jest kompromisem pomiędzy przyrodą a potrzebami człowieka?

Załącznik 1. Opis sytuacji

Miasteczko Zagórki położone jest w bardzo malowniczym miejscu na skraju dużej aglomeracji miejskiej. Panuje tu spokój, w centrum znajduje się rynek, ratusz, a także mały park z ławkami i niedużym stawem. W odległości 15 km drogi od miasta jest duże jezioro i ośrodek wypoczynkowy „Czapla”. Latem odpoczywają tu mieszkańcy pobliskich miast.

Ośrodek otoczony jest pięknymi lasami, pełnymi zwierząt oraz owoców i grzybów – płodów runa leśnego. Lasy są tu bardzo różnorodne: zarówno liściaste, mieszane, jak i bory sosnowe. Mieszkańcy oraz turyści spacerują z „kijkami”, odbywają wycieczki rowerowe. W lipcu całe rodziny wybierają się na jagody, a we wrześniu co rusz można spotkać ludzi z pełnymi koszami grzybów. Nad jeziorem, w pobliskim lesie, chętnie spotykają się miłośnicy ptaków, którzy prowadzą obserwacje ornitologiczne. W okolicznych lasach odbywają się biegi na orientację, a członkowie klubu jeździeckiego urządzają wycieczki konne wyznaczonym w terenie szlakiem.

Pewnego dnia – gdy stopniał śnieg i ludzie zaczęli chodzić na spacer do lasu – okazało się, że zimą wycięto dorodne sosny rosnące w pobliskim borze oddalonym około kilometra od ośrodka wypoczynkowego. W wyniku wycięcia drzew powstał zrąb o wielkości 2 ha. Fakt ten spowodował dyskusję społeczności lokalnej. Jeden z mieszkańców nadał rozgłos tej sprawie, zamieszczając swoje uwagi na Facebooku. Miejscowy radny przedstawił ten problem na posiedzeniu rady powiatu. Sprawę zainteresowali się również wczasowicze oraz kierownik ośrodka „Czapla”, którzy zgłosili sprawę do Radia „Gamma”. Dziennikarz lokalnej prasy „Głos Miasta” przeprowadził wywiad z właścicielem Zakładu Usług Leśnych i tartaku, natomiast lokalna telewizja wyemitowała wywiad z prezesem Stowarzyszenia „Nasza Ziemia”. Żadne medium nie przedstawiło stanowiska miejscowych leśników. Inicjatywę znalezienia porozumienia w tej sprawie wykazał starosta, który zwołał konferencję prasową, zapraszając leśników, ekologów, drzewiarzy oraz redaktorów wymienionych mediów w celu wyjaśnienia tej sytuacji.

Załącznik 2. Materiały dla leśnika

W styczniu bieżącego roku w Leśnictwie Borek wykonano *zręb zupełny* na powierzchni 2 ha lasu. Był to dojrzały drzewostan sosnowy w wieku 100 lat. Wycinka ta została wykonana zgodnie z *planem gospodarczym użytkowania rębego*. Plany takie są sporządzane przez Biuro Urządzania Lasu i zatwierdzane przez ministra środowiska. Sporządza się je raz na 10 lat i stanowią one podstawę do prowadzenia jakichkolwiek zabiegów gospodarczych w lesie. Plany urządzania lasu przed zatwierdzeniem są otwarte do wglądu społeczności lokalnej, która ma prawo wnosić wnioski i uwagi.

Wiek, w którym przeznaczają się drzewa do wycinki, nazywa się *wiekami rębności* i ustalany jest przez Komisję Techniczno-Gospodarczą. Komisja ta opiera swoją decyzję o wieku rębności na specjalnym wykazie opracowanym przez naukowców pracujących w Instytucie Badawczym Leśnictwa. Wiek rębności danego gatunku drzewa to okres, w którym drzewostan złożony z tego gatunku przeznaczają się do wycięcia. Przy ustalaniu wieku rębności brane są pod uwagę różne czynniki, takie jak skład gatunkowy drzewostanu, żyzność siedliska, stan zdrowotny lasu oraz względy ekonomiczne. Drzewostany sosnowe dają surowiec drzewny o najlepszych właściwościach technicznych w wieku 80 do 120 lat. U sosny powyżej 100 lat następuje spowolnienie procesów życiowych, zwiększa się podatność na choroby, co skutkuje obniżeniem jakości drewna.

Leśnicy prowadzący *wycinkę drzew* dbają także o potrzeby lasu. Na zrębie w Leśnictwie Borki nie wycięto wszystkich drzew. Pozostawiono rosnące drzewa dziuplaste, których było 10. Zapewni to miejsca gniazdowania niektórych ptaków. Ponadto pozostawiliśmy 60 drzew dojrzałych jako nasieniki, czyli drzewa, z których wysięją się nasiona, a z nich wyrosną młode sosenki jako odnowienie naturalne lasu. Aby nasiona drzew i krzewów szybciej dotarły do gleby i siewkowały, zlecamy wyorywanie pasów. *Pozostałości zrębowe* (czyli gałęzie, chrust i kawałki drewna) są rozdrabniane i w postaci *zrębków* zostają na powierzchni gleby jako materia organiczna i miejsce rozwoju saprotroficznych grzybów, które biorą udział w jej rozkładzie biologicznym. Na zrębie pozostają *grzyby mikoryzowe*, ponieważ nie usuwa się pniaków. Zdarza się, że grzyby jadalne masowo pojawiają się na zrębach.

Naprawiamy także drogi leśne, którymi wywożone jest drewno. Po dwóch latach powrócimy na miejsce wycinki, ocenimy naturalny obsiew lasu i dosadzimy młode dęby, brzozy i klony. Tym sposobem dawny bór sosnowy zastąpiony będzie borem mieszanym, który będzie bardziej zróżnicowany gatunkowo i odporny na zagrożenia lasu, np. szkodliwe owady, wichury oraz ogień.

Nadleśnictwo prowadzi racjonalną gospodarkę leśną opartą na zasadach *zrównoważonego rozwoju*. Zasady te nakazują korzystać z przyrody w taki sposób, by jej zasoby starczyły dla przyszłych pokoleń. Przy takim gospodarowaniu lasem uwzględniane są nie tylko funkcje produkcyjne, ale na równi traktowane są cele ochronne i społeczne. Leśnicy hodują lasy, ale dbają też o ich ochronę przed szkodliwymi czynnikami, taki jak owady, zwierzyna łowna, szkodliwe grzyby i inne organizmy leśne, które niekontrolowane zagrażają lasom.

Każde nadleśnictwo realizuje plan ochrony przyrody, dbając o zachowanie w jak najlepszym stanie jej różnorodnych form. Lasy należy także chronić przed zagrożeniami powodowanymi przez człowieka, takimi jak podpalenia, pyły i gazy, dewastacje jagodzisk, rozkopywanie ściółki leśnej przez grzybiarzy czy notoryczne zaśmiecanie. Leśnicy realizują również program aktywnego udostępniania lasu, rozwijają zagospodarowanie turystyczne i edukację leśną dzieci, młodzieży i osób dorosłych.

Waszym zadaniem jest wykorzystanie powyższych argumentów nie tylko do odpierania zarzutów przeciw gospodarce leśnej, ale także przekonanie jak największej liczby uczestników konferencji, że w leśnictwie zrównoważonym prowadzi się rozsądne wycinanie drzew.

Załącznik 3. Materiały dla ekologów

Z punktu widzenia ekologa założony przez leśników zrąb jest rodzajem kompromisu pomiędzy człowiekiem a przyrodą. Leśnicy przeznaczali do wycinki 2 ha lasu, co jest korzystniejsze dla przyrody niż wycinanie dużych powierzchni.

Zrąb wykonano w postaci wąskiego pasa terenu, gdzie sąsiedni drzewostan ocienia dno lasu i chroni glebę przed wysuszeniem. Na wąskim, małym zrębie łatwiej dochodzi do odnowienia naturalnego lasu z drzew rosnących w sąsiednim drzewostanie.

Inicjowanie i pielęgnowanie odnowień naturalnych ma wiele zalet. Powstałe odnowienie naturalne z nasion drzew rosnących w lesie obok zrębu zapewnia osłonę gleby, utrzymuje jej sprawność i wydajność, pozwala też przetrwać wielu gatunkom owadów glebowo-ściółkowych. Ponadto odnowienie naturalne zapewnia utrwalenie miejscowych ekotypów drzew dostosowanych do lokalnych warunków glebowych i klimatycznych, pozwala także na przetrwanie domieszek rzadkich drzew i krzewów. Umożliwia zachowanie szerokiej puli genowej gatunków, które będą wchodzić w skład następnego pokolenia lasu.

Na wspomnianym zrębie pozostawiono kępy starych drzew i drzew dziuplastych, które mogą pełnić rolę nasienników, miejsc gniazdowania, czatowania, odpoczynku dla ptaków i małych ssaków. Powstałe po wycince pnie nie są karczowane, przez co zachowane zostają grzyby mikoryzowe w glebie. Ponadto na zrębie uformowano zwały chrustu z pozostałych w trakcie wycinki gałązek z igliwem sosnowym. Chrust przez pewien czas dawać będzie schronienie leśnym zwierzętom, takim jak płazy, gady, owady oraz drobne ssaki. Docelowo chrust wzbogaci glebę w związki organiczne, zamieniając się w próchnicę dzięki działalności bakterii i grzybów.

Część biomasy w postaci gałęzi z igliwem lub liśćmi, wierzchołków drzew i innych niewymiarywych kawałków drewna rozdrobniono rębakiem na tzw. zrębki, aby z czasem zasiliły glebę w związki organiczne. Ta rozdrobniona biomasa zawiera makro- i mikroelementy zwane biogenami, które krążą w ekosystemie pomiędzy organizmami a środowiskiem.

Ponadto leśnicy starają się zminimalizować zniszczenie gleby spowodowane *zrywką* – czyli wyciąganiem drewna z lasu z wykorzystaniem tzw. *szlaków zrywkowych* będących ścieżkami, po których poruszają się leśne maszyny.

Waszym zadaniem jest wykorzystanie powyższych argumentów i wyjaśnienie uczestnikom konferencji, że gospodarka leśna uwzględnia postulaty ekologów.

Załącznik 4. Materiały dla przedsiębiorcy leśnego

Mój zakład obsługuje pobliskie nadleśnictwo i zajmuje się wycinką drzew, a także sadzeniem i pielęgnacją drzewostanów. Dodatkowo wykonujemy prace związane z ochroną lasu przed owadami i zwierzyną, która uszkadza młode drzewka. Uważam, że gospodarka leśna służy człowiekowi i powinna być akceptowana przez społeczeństwo. Leśnicy nie wyznaczają nam drzew do wycięcia niezależnie od swojego widzimisię, tylko każde cięcie starannie planują. Nadleśnictwo stawia nam coraz większe wymagania związane z ekologizacją leśnictwa. Ja zainwestowałem w nowe maszyny do wycinania i zrywki drewna. Są bezpieczniejsze dla pracujących drwali i środowiska. Cieszy mnie, że w naszej okolicy jest wiele lasów, nie tylko ze względów przyrodniczych, ale także dlatego, że las jest miejscem pracy. Dzięki dużemu zakresowi zadań gospodarczych moja firma daje pracę 20 osobom i utrzymanie ich rodzinom.

Drewno z pobliskich lasów jest podstawą zaopatrzenia mojego tartaku. Wiem, że drewno z nadleśnictwa jest certyfikowane i pochodzi z legalnego źródła. Produkujemy tarcicę, listwy, łaty, stemple budowlane oraz drewno na opał i zrębki. Nasze wyroby kupują stolarze i produkują meble, podłogi, okna, drzwi. Naszymi klientami są także firmy budowlane i mieszkańcy okolic kupujący drewno opałowe. Uważam, że nie należy winić leśników za wycinkę drzew, ponieważ drewno jest potrzebne w gospodarce, dając jednocześnie utrzymanie wielu zakładom przemysłu drzewnego. Muszę tu dodać, że chciałbym kupować więcej drewna, aby rozbudować firmę i zatrudnić więcej pracowników, ale leśnicy niestety nie chcą pozyskiwać więcej tego surowca niż mają przewidziane w planie. Plany nadleśnictw pozwalają przeznaczać na rynek drzewny tylko 55% masy przyrastającego rocznie drewna w lasach. Pozostałe 45% pozostaje w lesie, zwiększając jego zasobność.

Z wyciętych w pobliskim lesie dorodnych sosen powstał wysokiej jakości surowiec tartaczny, z którego wykonane będą atrakcyjne meble kuchenne, pokojowe i biurowe. Na wymienionym zrębie pozyskano także surowiec zwany papierówką, który zakupiła miejscowa papiernia. Kilka procent drewna sosnowego nadawało się na opał i zakupili je okoliczni mieszkańcy.

Przemysł drzewny i rzemiosło oparte na drewnie są dobrze funkcjonującą częścią gospodarki w naszym regionie, przynoszącą dochody nie tylko przedsiębiorcom, ale także Skarbowi Państwa. Zakłady przemysłu drzewnego również dają zatrudnienie wielu mieszkańcom. Dzięki zarobkom możliwe jest utrzymanie całych rodzin. Pracujący płacą podatki, które zasilają budżet państwa oraz budżety gmin i powiatów.

Waszym zadaniem jest wykorzystanie powyższych argumentów, aby przedstawić uczestnikom konferencji ile korzyści daje pozyskiwanie drewna i jakim niezbędnym surowcem jest w praktyce.

Załącznik 5. Materiały dla radiowców

Jesteście dziennikarzami lokalnego Radia „Gamma”. O wycięciu drzew wasze radio poinformowali turyści i kierownik Ośrodka Wypoczynkowego „Czapla”. Zaniepokojenie wycinką zgłaszało coraz więcej słuchaczy, dlatego postanowiliście zapytać ich o zdanie na antenie.

Zainteresowanie audycją było duże. Poniżej przytoczono najciekawsze wypowiedzi słuchaczy:

- Dzień dobry, jestem mieszkańcem dużego miasta. Do Zagórek lubię przyjeżdżać z rodziną na urlop, zwłaszcza latem. Jednym z naszych ulubionych miejsc na spacery był las w pobliżu ośrodka. Cieszyłem się, że mogę tu oglądać piękne, dorodne drzewa. Nie podoba mi się, że został wycięty, nie wiem, komu przeszkadzał.
- Witam, mieszkam w Zagórkach całe życie. W lesie, który wycięto, zawsze można było znaleźć jagody i grzyby. Szkoda mi go, bo miałem tam swoje ulubione miejsce, w którym zbierałem koźlarze i podgrzybki.
- Chciałem powitać wszystkich, podobnie jak moim przedmówcom nie podobają mi się zręby. Rozumiem, że z lasu usuwa się chore drzewa, ale widząc, że lasy są tak mocno wycinane, mam wrażenie, że to tylko plantacje drzew na deski.
- Dzień dobry. Jestem współwłaścicielem ośrodka „Czapla”. Nasz ośrodek w ciągu sezonu przyjmuje wielu turystów. Jedną z atrakcji był bór sosnowy, którego część zniknęła. Podzielał obawy turystów. Jak tak dalej pójdzie, to cały las wokół ośrodka zostanie wycięty.
- witam wszystkich słuchaczy, mieszkam w tych okolicach od kilku lat, zdążyłem już ją trochę poznać. Zaskoczył mnie widok wyciętych drzew, ale nie zdziwił. Sosny były już dojrzałe, więc nadszedł czas na ich wycięcie. Przecież drewno jest nam potrzebne – co zostałyby w naszych domach, gdyby zniknęło z nich drewno? Interesuje mnie tylko, kiedy pojawią się tam młode drzewa.

Waszym zadaniem podczas konferencji jest reprezentowanie potrzeb lokalnego społeczeństwa, turystów oraz ośrodka wypoczynkowego. Musicie ułożyć kilka pytań do ekspertów, które wyrażą obawy słuchaczy i pozwolą uzyskać odpowiedzi rozwiewające ich wątpliwości dotyczące użytkowania lasu.

Załącznik 6. Materiały dla telewizji lokalnej

Jesteście dziennikarzami lokalnej telewizji „Twoja TV”. O wycince drzew w sosnowym borze doniosło waszej stacji Stowarzyszenie „Nasza Ziemia” promujące ochronę przyrody i życie w zgodzie z naturą. Postanowiliście wyemitować wywiad z jednym z członków stowarzyszenia w wiadomościach regionalnych. Poniżej są przykłady argumentów przeciw pozyskiwaniu drewna, które przytoczono w wywiadzie:

- podczas ścinki i wyciągania drewna z lasu niszczone jest wiele gniazd ptaków, które tracą miejsca do wychowu młodych;
- niektóre gatunki ptaków gniazdują tylko w starych drzewach, a zanim wyrośnie tu nowy las, minie kilkadziesiąt lat; jest to zagrożenie dla ptaków, których liczebność jest mała;
- wyciąganie ściętych drzew na skraj lasu powoduje znaczne zniszczenia gleby i runa leśnego; dodatkowo czynność ta, zwana zrywką drewna, dewastuje szlaki, po których często spacerują turyści;
- moim zdaniem w lasach powinno się zostawiać więcej fragmentów starodrzewi; nie tylko po to, by zwierzęta miały miejsce do bytowania, ale także ze względów estetycznych.

Waszym zadaniem podczas konferencji jest reprezentowanie stanowiska Stowarzyszenia „Nasza Ziemia” oraz podobnych organizacji działających na rzecz środowiska. Musicie ułożyć kilka pytań do ekspertów, które wyrażą obawy miłośników przyrody i pozwolą uzyskać odpowiedzi rozwiewające ich wątpliwości dotyczące użytkowania lasu.

Załącznik 7. Materiały dla prasy lokalnej

Jesteście dziennikarzami gazety „Głos Miasta”. Gdy dowiedzieliście się o wycince drzew w sosnowym borze, postanowiliście zapytać o zdanie osoby związane z pracą w lesie i z przemysłem drzewnym. Do rozmowy zaprosiliście właściciela Zakładu Usług Leśnych i pobliskiego tartaku. Poniżej przedstawiony jest krótki wywiad:

- Dziennikarz: To pana firma wycięła w pobliżu ośrodka wypoczynkowego stare sosny. Nie szkoda wam tych pięknych drzew?
- Przedsiębiorca: Wycinanie drzew jest naszą codzienną pracą i wykonujemy ją na zlecenie nadleśnictwa. Wycinki tej nie można traktować w kategorii szkody, lecz w kategorii pożytku. Dopóki społeczeństwo potrzebuje drewna, wycinanie drzew jest koniecznością. Zresztą robimy to zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- Dziennikarz: Na czym polegają te zasady w praktyce?
- Przedsiębiorca: Wycinamy tylko te drzewa czy drzewostany, które są planowane do wycinki przez leśników. Zręby zakładane są co najmniej raz na 100 lat. Społeczeństwo winno zrozumieć, że w gospodarstwie leśnym stare drzewa zastępowane są młodymi, które wytną dopiero nasze wnuki. Ponadto dbamy o to, aby praca na zrębie była bezpieczna dla pracowników i dla środowiska przyrodniczego. Warto także zauważyć, że dzięki okolicznym lasom mają pracę lokalni mieszkańcy, że z lasu utrzymuje się wiele rodzin.
- Dziennikarz: Co by pan powiedział wszystkim tym, którym szkoda wyciętych sosen?
- Przedsiębiorca: Powiedziałbym, aby nie rozdierali szat i przyjęli do wiadomości, że z wycinki drzew oni także korzystają, ponieważ począwszy od nadleśnictwa poprzez każdy zakład drzewny aż po sklepy, w których sprzedaje się wyroby z drewna, wszyscy płacą podatki zasilające budżet państwa. Z tych pieniędzy utrzymywane są na przykład szkoły i inne placówki pożytku publicznego.

Waszym zadaniem podczas konferencji jest ułożenie kilku pytań na podstawie powyższych wypowiedzi. Muszą być skierowane do ekspertów, a odpowiedzi na nie mają pomóc czytelnikom waszej gazety zrozumieć, dlaczego i po co wycinane są stare lasy.